

TINH THẦN DOANH NHÂN CÔNG CỘNG Ở THÀNH PHỐ HỒ CHÍ MINH TRONG ĐÊM TRƯỚC ĐỔI MỚI

Huỳnh Thế Du

Chương trình Giảng dạy Kinh tế Fulbright

10-03-2016

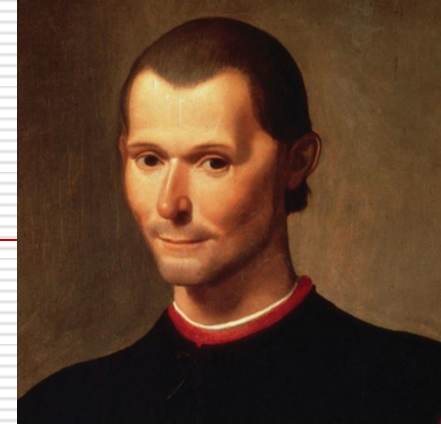
Bối cảnh

- ✓ Đổi Mới 2.0 đang được đặt ra nên cần xem lại Đổi Mới 1.0
 - ✓ Sự thất bại của mô hình kinh tế kế hoạch
 - ✓ Những nhân tố phá rào dẫn đến Đổi Mới năm 1986
 - ✓ Trong hơn chục điển hình trong “*Phá rào trong kinh tế vào đêm trước đổi mới*” thì có đến 7 là của TPHCM.
 - ✓ Tại sao TPHCM lại dám làm như vậy hay nói một cách khác, tại sao những điều như vậy lại xảy ra ở TPHCM?
 - ✓ Giải thích thông qua các nghiên cứu về liên minh hành động và tinh thần doanh nhân công cộng.
-

Nội dung trình bày

1. Bối cảnh
 2. Lựa chọn tập thể và tinh thần doanh nhân công cộng
 3. Quá trình phá rào ở TPHCM
 4. Những nhân tố chính cho các sáng kiến ở TPHCM:
Liên minh thực thi và tinh thần doanh nhân công cộng.
-

Niccolò Machiavelli (1469-1527)

- ✓ Những gì con người nghĩ là nên làm và những gì con người làm trên thực tế thường khác nhau.
 - ✓ The Prince (1513): Lộ trần hay tả thực về những gì trên thực tế đang xảy ra chứ không phải những gì mà hầu hết chúng ta đều cho rằng nên xảy ra. Machiavelli khuyến nghị rằng con người nên hành động dựa trên thực tế.
 - ✓ Francis Bacon: "*Chúng ta chịu ơn Machiavelli và những tác giả đã viết về những điều mà con người làm chứ không phải điều con người nên làm.*"
-

Lý luận và thực tiễn

“Muốn xây dựng thành công chủ nghĩa xã hội trước hết cần phải có con người xã hội chủ nghĩa.” (Hồ Chí Minh)

Câu chuyện đổ than: *“Nỗi ám ảnh không đạt chỉ tiêu đe dọa số phận chính trị của tất cả ban lãnh đạo công ty, đến đồng lương tất cả cán bộ công nhân cũng như danh hiệu thi đua của toàn đơn vị. Không thể “bỏ tay”, ban lãnh đạo công ty quyết định ăn ngủ tại công trường, thức trắng đêm cùng công nhân, vượt qua sương muối, gió may miệt mài khai thác cho bằng đủ chỉ tiêu được giao. Công việc lúc này bận rộn và khó khăn gấp đôi bình thường vì sau khi mất công khai thác, công ty còn mất một công nữa là... đổ than đi. Đổ xuống vực, xuống suối, xuống hang... hay bất cứ đâu cũng được.” (Xuân Trung và Quang Thiện 2005).*

Câu chuyện tôm hùm

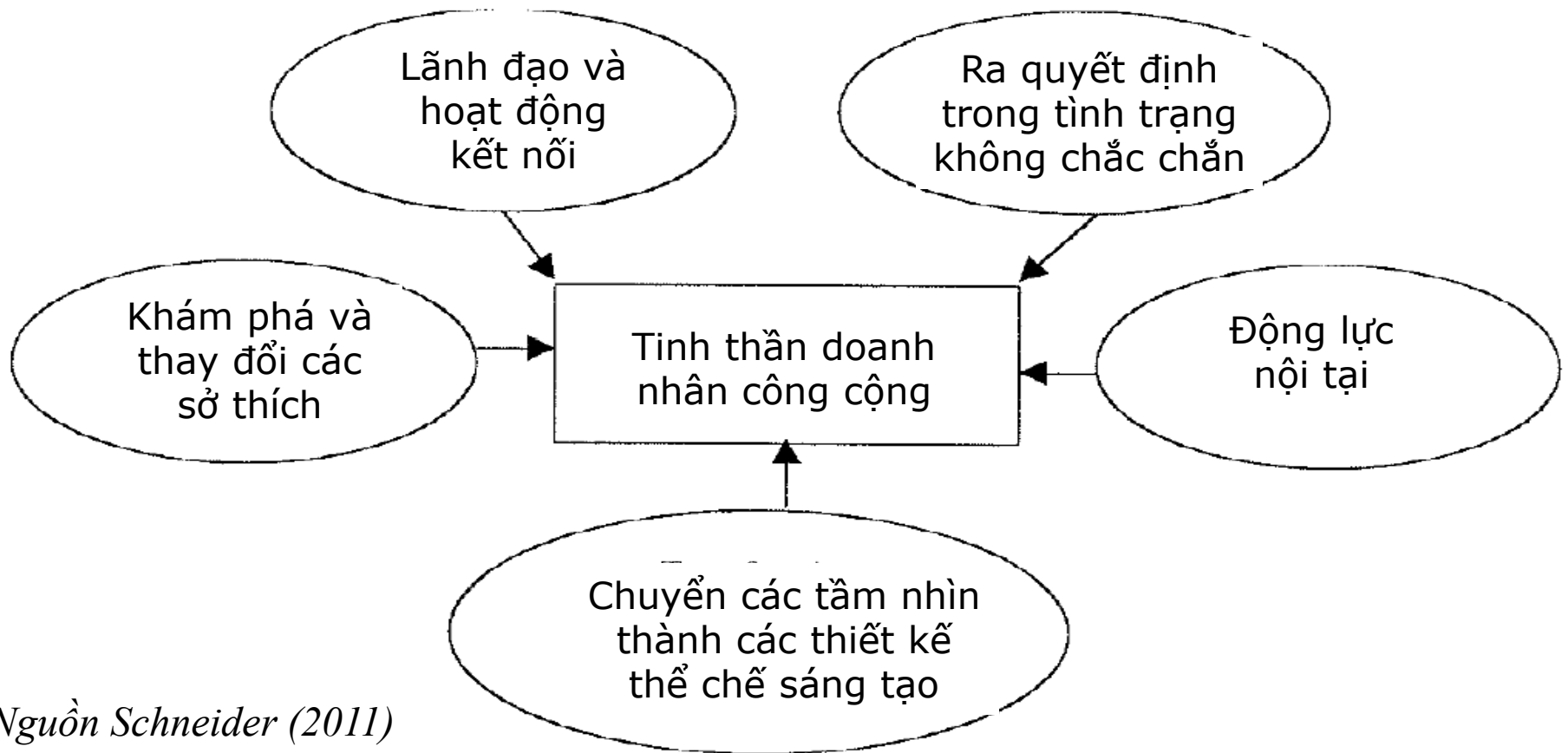

Hai lý thuyết lựa chọn công cộng

- ✓ Lý thuyết lựa chọn công “cứng” (Olson): *“Các cá nhân vì quyền lợi cá nhân hạn hẹp, hành động một cách duy lý nhìn từ góc độ riêng của họ, có xu hướng tạo ra các kết quả phi lý về mặt tập thể.”*
 - ✓ Lý thuyết lựa chọn công “mềm” (Peterson): *“Các tác nhân hiểu biết hơn về quyền lợi riêng của họ và nói chung có thể đi đến những kết quả duy lý về mặt tập thể.”*
 - ✓ Hiểu một cách đơn giản:
 - Lựa chọn công “cứng” là các khoản đầu tư hay chi tiêu kém hiệu quả
 - Lựa chọn công “mềm” thì vẫn có những quyết định hiệu quả.
-

Nhân tố then chốt cho thay đổi tích cực

- ✓ Áp lực tạo động cơ hay lợi ích có lợi cho tập thể
- ✓ Liên minh vận hành/triển khai mạnh
- ✓ Tinh thần doanh nhân công cộng

Sự giảng co về quan điểm sau 1975

- ✓ Những áp lực đối với Việt Nam lúc bấy giờ
 - ✓ Lê Duẩn: *“Thực tế chúng ta không thực sự thống nhất ... chúng ta đã có những sai lầm ở miền Bắc do chúng ta sai lầm trong việc áp dụng các nguyên tắc chung. Nếu chúng ta tiếp tục áp dụng một cách sai lầm các nguyên tắc chung, có thể sẽ có nhiều sai lầm hơn nữa.”*
 - ✓ Mai Chí Thọ: *“Một số người cho rằng miền Nam có những đặc điểm riêng và cần thiết duy trì nền kinh tế nhiều thành phần trong một thời gian. Một số khác cho rằng chủ nghĩa tư bản ở miền Nam đe dọa nền kinh tế kế hoạch nên cần phải loại bỏ ngay.”*
-

Xé rào ở TPHCM

- ✓ Cấu trúc chính quyền Thành phố
- ✓ Đội ngũ lãnh đạo Thành phố giai đoạn 75-86

<u>Thời gian</u>	<u>Bí thư</u>	<u>Chủ tịch</u>	<u>Phó BT thứ 1</u>
01/1976-12/1976	Nguyen Van Linh	Vo Van Kiet	Mai Chi Tho
12/1976-06/1977	Vo Van Kiet	Vo Van Kiet	Mai Chi Tho
06/1977-08/1978	Vo Van Kiet	Vu Dinh Lieu	Mai Chi Tho
08/1978-12/1981	Vo Van Kiet	Mai Chi Tho	Mai Chi Tho
12/1981-07/1986	Nguyen Van Linh	Mai Chi Tho	Mai Chi Tho

Một số mốc chính

<u>Năm</u>	<u>Sự kiện</u>
1975	Thông nhất đất nước và TBT Lê Duẩn nêu ý định đồng ý giữ lại nền kinh tế nhiều thành phần. Nghị quyết TW 24/1975 nêu vấn đề này
1976	Đại hội lần thứ VI của Đảng cộng sản Việt Nam (tháng 9) quyết định cải tạo công thương nghiệp nhanh chóng; NVL vào BCT và VVK vào dự khuyết BCT Chiến dịch cải tạo công thương nghiệp lần thứ 1 và NVL làm trưởng ban
1977	ĐCS thúc giục và chỉ đạo triển khai cải tạo công thương nghiệp nhanh chóng ĐH I của ĐB TPHCM đồng ý cho các thành phần kinh tế khác cùng tồn tại Trung Quốc cắt viện trợ và rút toàn bộ các hỗ trợ kỹ thuật
1978	Chiến dịch CTCTN lần thứ 2 và Đỗ Mười thay thế NVL làm trưởng ban và NVL làm trưởng ban dân vận, sau đó là chủ tịch tổng công đoàn VN Việt Nam gia nhập HĐTTTKT và ký hiệp định hợp tác toàn diện với LX Sự kiện Nạn kiều xảy ra
1979	TPHCM bắt luân lệnh TW tổ chức thu mua gạo ở đồng bằng sông Cửu Long Hội nghị TW VI khóa IV nói lỏng một số chính sách
1980	Chính quyền TPHCM cho phép hiệu hội các DN nhỏ nhập khẩu nguyên liệu Dệt Thành Công triển khai thí điểm dự án 304/80 TC NVL thôi BCT nhưng vẫn là UVBCH TW

Một số mốc chính (tt)

<u>Năm</u>	<u>Sự kiện</u>
1981	Chính phủ ban hành nghị định 25 về kế hoạch 3 phần TPHCM thành lập các IMEX NVL thay VVK làm bí thư thành ủy
1982	Trung ương đưa nhiều đoàn vào kiểm tra các sai phạm ở TPHCM Đại hội đảng lần thứ 5, VVK vào BCT Bộ chính trị ban hành nghị quyết 01-TW/NQ phê bình TPHCM TW kiểm tra và giới hạn hoạt động của các công ty XNK
1983	Cuộc gặp ở Đà Lạt của Thành phố với Trường Chinh Bộ chính trị gửi một đoàn đến TPHCM để kiểm tra việc thực hiện NQ 01 LD dự đại hội lần thứ 3 của TPHCM
1984	Cuộc họp tại công ty dệt Phước Long với các lãnh đạo cao cấp
1985	Trường Chinh đánh giá cao sự sáng tạo của TPHCM NVL xuất bản quyển sách Mười năm ở TPHCM NVL được bầu lại vào Bộ Chính Trị
1986	NVL ra Hà Nội giữ vị trí thường trực ban bí thư Đại hội lần thứ VI NVL được bầu làm TBT và Đổi Mới chính thức bắt đầu

Các sự kiện xé rào tiêu biểu

- ✓ Chống đói bằng “Tổ buôn lậu gạo”
 - ✓ Phục hồi sản xuất với tình huống Dệt Thành Công
 - ✓ Xuất khẩu ở phao số 0 và các Imex
-

Tổ buôn lậu gạo

- ✓ To be or not to be (tồn tại hay không tồn tại)
 - ✓ Thành phố thiếu gạo nhưng “chợ trời” vẫn hoạt động
 - ✓ Câu chuyện về ông Đỗ Mười
 - ✓ Tổ buôn lậu gạo, bán giá 7 đồng gấp 14 lần giá quy định nhưng thấp hơn giá thị trường chợ đen
 - ✓ Các nhân vật chính: Ba Thi (Nguyễn Thị Ráo), Võ Văn Kiệt (Sáu Dân), Lữ Minh Châu...
 - ✓ Gs. Đặng Phong: *“Thật là phúc cho dân khi có những người lãnh đạo không những đã từng can đảm xông pha trong kháng chiến để giải phóng dân tộc khỏi ách ngoại xâm mà còn cả gan đứng ra chịu mọi trách nhiệm để có thể lo cho dân, vượt qua những ràng buộc, những lễ thói cũ kỹ.”*
-

Dệt Thành Công và ngành dệt

- ✓ Hàng đổi hàng qua cơ chế “xuất khẩu tam giác”: Nông sản – hàng tiêu dùng – ngoại tệ nhập khẩu
 - ✓ KH 304/80 TC của Dệt Thành Công vay 180K đô-la với lãi suất 19,5%/năm kết quả lãi 82K sau đó là các KH khác
 - ✓ Cuộc gặp năm 1984 tại dệt Phước Long với sự tham gia của các lãnh đạo cao cấp
 - ✓ Hệ thống hai sổ sách
 - ✓ Các nhân vật chính: Nguyễn Xuân Hà, Nguyễn Nhật Hồng, Võ Văn Kiệt, Vũ Đại, Bùi Văn Long
-

Xuất khẩu ở phao số 0 và các IMEX

- ✓ Trao đổi hàng hóa ở phao số không
 - ✓ Dựa vào những thương nhân người Hoa
 - ✓ Một số IMEX: Imex, Cholimex, Direximco, Ficonimex, Pharimex
 - ✓ Các nhân vật chủ chốt: Mai Chí Thọ, Võ Văn Kiệt, các thương nhân người Hoa
-

Cơ chế trao đổi và dẫn truyền thông tin

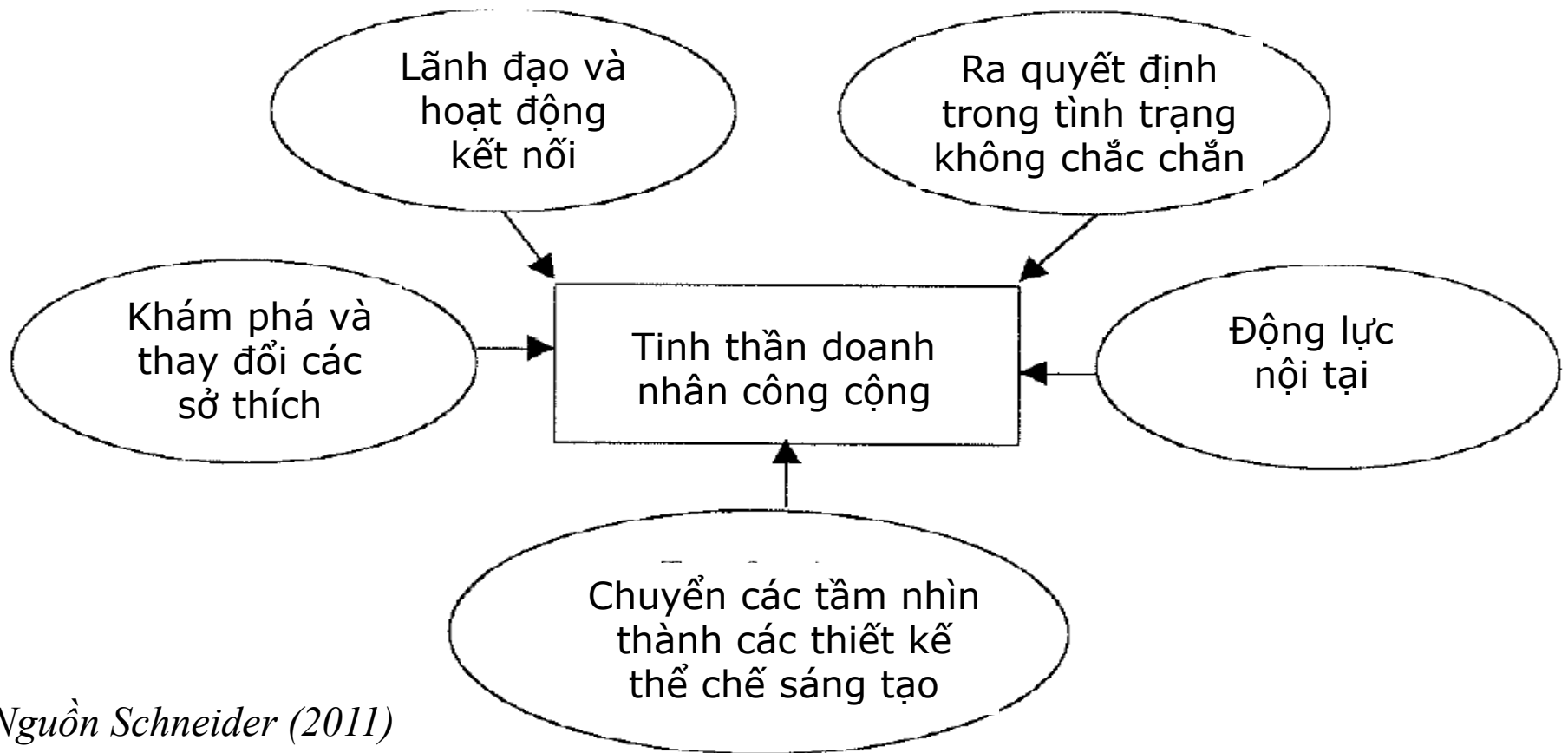
- ✓ Trao đổi bên lề các cuộc họp hoặc các cuộc gặp cá nhân
 - ✓ Câu lạc bộ giám đốc
 - ✓ Ban nghiên cứu thành ủy và nhóm thứ Sáu
 - ✓ Bố trí các chuyến đi thực tiễn cho các cán bộ cao cấp
-

Phải chăng phép vua thua lệ làng?

- ✓ Thống nhất về đích đến nhưng khác quan điểm
 - ✓ Quan hệ thân tình bạn bè anh em (LD và NVL)
 - ✓ Sự tập trung quyền lực có giới hạn
 - ✓ Cách thức có được sự ủng hộ/đồng ý/lách của lãnh đạo cấp trên (các phát biểu, các cuộc viếng thăm và sự không rõ ràng trong nghị quyết)
 - ✓ Người quyết định thường không ký các văn bản chính thức
 - ✓ Clarence Stone: *“Những người biết nay và cùng làm việc với nhau trong quá khứ, từng chia sẻ các thành quả và có lẽ trải qua những khủng hoảng như nhau đặc biệt có thể có khả năng phát triển các ngầm hiểu.”*
-

Nhân tố then chốt cho thay đổi tích cực

- ✓ Áp lực tạo động cơ hay lợi ích có lợi cho tập thể
- ✓ Liên minh vận hành/triển khai mạnh
- ✓ Tinh thần doanh nhân công cộng

Liên minh thực hiện và doanh nhân công

- ✓ Liên minh hoặc những người có ảnh hưởng
 - Những nhân vật chủ chốt: NVL, VVK và MTT
 - Những nhân vật khác: BT, PNH, LMC...
 - Lãnh đạo cao cấp quốc gia: LD, LĐT và một số người khác
 - Đội ngũ doanh nhân người Hoa
 - Đội ngũ trí thức
 - ✓ Những người có tinh thần doanh nhân công cộng
 - ✓ Tại sao những người ở TPHCM lại dám làm như vậy?
-

Xin trân trọng cảm ơn!

Huỳnh Thế Du

Chương trình Giảng dạy Kinh tế Fulbright